

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ

Για το δημοτικό

Οι κανόνες βοηθούν στην επίλυση συγκρούσεων

4.1 Όλα είναι εντάξει! Αλήθεια;

Τι προβλήματα ή συγκρούσεις υπάρχουν στην τάξη μας;

4.2 Αυτός είναι τρόπος μας.

Τι λύσεις έχουμε για τα προβλήματα;

4.3 Ένας κατάλογος ιδεών.

Ποιες από τις λύσεις προτιμά η πλειονότητα;

4.4 Το συμβόλαιο των κανόνων μας.

Πώς θεσπίζουμε κοινούς κανόνες;

Ενότητα 4: Βασική έννοια – “Σύγκρουση” (για το δημοτικό)

Γενικές πληροφορίες για εκπαιδευτικούς: επίλυση συγκρούσεων στο δημοτικό σχολείο

Η καθημερινή ζωή στο δημοτικό σχολείο προσφέρει πολλά παραδείγματα συγκρούσεων. Οι περισσότερες συγκρούσεις οφείλονται σε στάσεις των μαθητών ή στη δυσκολία τους να αντέξουν την πίεση. Τέτοια παραδείγματα συγκρούσεων είναι:

- η απομάκρυνση των αντικειμένων κάποιου,
- το σπρώξιμο ή το τυχαίο άγγιγμα,
- το σπάσιμο των νεύρων,
- η ενόχληση,
- η παρενόχληση,
- σοβαρές μορφές, όπως η ηθική παρενόχληση ή η σωματική βία/συναισθηματική κακοποίηση.

Οι μαθητές του δημοτικού σχολείου χρησιμοποιούν στρατηγικές επίλυσης των συγκρούσεων διαφορετικές από αυτές των ενηλίκων. Οι στρατηγικές διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία του παιδιού. Τα μικρότερα παιδιά εφαρμόζουν στρατηγικές επίλυσης της σύγκρουσης που περιλαμβάνουν σωματικές αντιδράσεις (χτύπημα, κ.λπ.), επιθετικές αντιδράσεις, λεκτικά επιχειρήματα, βοήθεια από ενήλικες, απομάκρυνση από το χώρο της σύγκρουσης, παραίτηση, αγνόηση ή συμβολικές χειρονομίες (χειραψία, δώρο, κ.λπ.).

Οι μεγαλύτεροι μαθητές (10 ετών και πάνω) τείνουν να εφαρμόζουν διαφορετικές στρατηγικές επίλυσης της σύγκρουσης, όπως η αγνόηση, συζήτηση με άλλους, εξεύρεση κοινής λύσης λαμβάνοντας υπόψη και τις δύο πλευρές, ενασχόληση με το ποιος έχει δίκιο και “κερδίζει”, καθώς και διαπραγμάτευση για εξεύρεση ικανοποιητικής λύσης.

Οι ειδικοί διακρίνουν τρεις βασικούς τύπους επίλυσης συγκρούσεων:

- επίλυση σωματικών συγκρούσεων,
- μονόπλευρη επίλυση σύγκρουσης (αγνόηση, συμβολικές χειρονομίες ή δώρα),
- συνεργατική επίλυση σύγκρουσης (αναστοχασμός, κατανόηση των δύο πλευρών).

Τα μαθήματα αυτής της ενότητας βασίζονται στις στρατηγικές επίλυσης της σύγκρουσης καθώς και στις θέσεις της αναπτυξιακής ψυχολογίας. Αποτελούν βασικό στοιχείο για να κατανοήσουν οι μαθητές τα ατομικά και τα κοινά προβλήματα και συγκρούσεις, και να μάθουν τη διαφορά ανάμεσα στο κοινό και ατομικό καλό. Όταν τα προβλήματα ή οι συγκρούσεις είναι κοινά, η επίλυσή τους επιδρά σε μια ευρύτερη ομάδα ατόμων, και κατά τον ίδιο τρόπο η επίλυση ενός ατομικού προβλήματος ή σύγκρουσης αφορά μόνο το ίδιο το άτομο.

Στο δημοτικό σχολείο, συγκρούσεις όπως οι παραπάνω συχνά οφείλονται στις υποδομές (έλλειψη χώρου), στο φύλο (σχέση αγοριών-κοριτσιών), στη συνεργασία (διαφορετικός ρυθμός εργασίας, διαφορετικά επίπεδα, κ.λπ.) ή είναι αποτέλεσμα συμπεριφοράς (διακοπή ομιλούντος, κ.λπ.). Κατά τη διδασκαλία των τεσσάρων μαθημάτων για τη σύγκρουση, ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να λάβει υπόψη ότι αυτό το θέμα είναι ευαίσθητο και δεν καλύπτεται σε ένα μάθημα. Παρά την ύπαρξη κανόνων της τάξης ή κανόνων επικοινωνίας, μπορεί και πάλι να προκύψουν προβλήματα και συγκρούσεις. Επομένως, αναφορές στη σύγκρουση και την επίλυση σύγκρουσης πρέπει να γίνονται συχνά γιατί αποτελούν ζητήματα που προκύπτουν καθημερινά. Μόνο αν οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά στη συζήτηση για την καθιέρωση των κανόνων θα μπορούν να αναγνωρίσουν αυτά τα προβλήματα.

Ο στόχος της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη είναι η ανάπτυξη ικανοτήτων σε τρεις τομείς. Η επόμενη ενότητα στοχεύει στα εξής:

Ικανότητα για ...		
... πολιτική ανάλυση και άσκηση κριτικής	... χρήση μεθόδων	...λήψη πολιτικών αποφάσεων και δράση
***	***	***

Εργαλειοθήκη

Σ' αυτή την ενότητα μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα παρακάτω εργαλεία. Ο εκπαιδευτικός αποφασίζει αν μερικοί ή όλοι οι μαθητές χρειάζονται προετοιμασία για να δουλέψουν με τα εργαλεία.

- Έρευνα σε βιβλιοθήκες
- Έρευνα στο διαδίκτυο
- Διεξαγωγή συνεντεύξεων και ερευνών
- Ερμηνεία εικόνων
- Νοητικοί χάρτες
- Δημιουργία αφισών
- Διοργάνωση εκθέσεων
- Σχεδιασμό/ διεξαγωγή παρουσιάσεων
- Προετοιμασία διαφανειών ή προβολής PowerPoint
- Συγγραφή άρθρων σε εφημερίδα
- Παραστάσεις
- Διεξαγωγή συζητήσεων

Ενότητα 4: Σύγκρουση

Οι κανόνες βοηθούν στην επίλυση συγκρούσεων

Επίλυση συγκρούσεων στο δημοτικό σχολείο

Τίτλος μαθ/τος	Μαθησιακοί στόχοι	Εργασίες μαθητών	Υλικά	Μέθοδοι
Μάθημα 1: Όλα είναι εντάξει! Αλήθεια;	Οι μαθητές κατανοούν το κοινό και ατομικό καλό αναγνωρίζοντας και διακρίνοντας τα προβλήματα που παρουσιάζονται στην τάξη τους.	Οι μαθητές συγκεντρώνουν τα προβλήματα (σ' έναν νοητικό χάρτη) και τα κατατάσσουν σε κατηγορίες ως κοινά ή ατομικά προβλήματα.	Μικρά κομμάτια χαρτιού, μολύβια, πληροφορίες για τις δύο κατηγορίες προβλημάτων.	Ατομική εργασία, συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 2: Αυτός είναι ο τρόπος μας!	Οι μαθητές σκέφτονται σχετικά με τους μηχανισμούς επίλυσης συγκρούσεων και προσπαθούν να κατανοήσουν διαφορετικές απόψεις, προσωπικότητες και συμπεριφορές.	Οι μαθητές εκφράζουν τις απόψεις τους για τα προβλήματα και προτείνουν λύσεις.	Πίνακας σεμιναρίου, μολύβια.	Ομαδική εργασία.
Μάθημα 3: Ένας κατάλογος ιδεών	Οι μαθητές μαθαίνουν πώς να αναπτύσσουν επιχειρήματα για μια συζήτηση. Συζητούν τα υπέρ και τα κατά, και κατανοούν πώς λειτουργεί η πλειοψηφία.	Οι μαθητές παρουσιάζουν τις προτάσεις τους για λύσεις και αποφασίζουν ως προς έναν κατάλογο κοινών κανόνων για την τάξη.	Πίνακας σεμιναρίου, μολύβια.	Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 4: Το συμβόλαιο των κανόνων μας	Οι μαθητές αντιλαμβάνονται και μαθαίνουν πώς να συμμορφώνονται με μια από κοινού διαμορφωμένη συμφωνία.	Οι μαθητές καταγράφουν και υπογράφουν τους κοινούς κανόνες. Συζητούν τους μηχανισμούς ελέγχου και τις πιθανές συνέπειες.	Πίνακας σεμιναρίου, μολύβια.	Συζήτηση σε ολομέλεια.

Μάθημα 1**Όλα είναι εντάξει! Αλήθεια;****Τι προβλήματα ή συγκρούσεις παρατηρούμε στην τάξη μας;**

Μαθησιακοί στόχοι	Οι μαθητές κατανοούν το κοινό και ατομικό καλό αναγνωρίζοντας και διακρίνοντας τα προβλήματα που παρουσιάζονται στην τάξη τους.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές συγκεντρώνουν τα προβλήματα (σ' ένα νοητικό χάρτη) και τα κατατάσσουν σε κατηγορίες ως προβλήματα κοινά ή ατομικά.
Υλικά	Μικρά κομμάτια χαρτιού, μολύβια, πληροφορίες για τις δύο κατηγορίες προβλημάτων.
Μέθοδοι	Ατομική εργασία, συζήτηση σε ολομέλεια.

Περιγραφή του μαθήματος

Ο/η εκπαιδευτικός γράφει τον τίτλο του μαθήματος «Όλα είναι εντάξει! Αλήθεια;» στον πίνακα. Ανατίθεται στους μαθητές να σκεφτούν για εκείνα τα πράγματα που δεν πάνε καλά μέσα στην τάξη. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επισημάνει τις περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να εμφανιστούν προβλήματα ή συγκρούσεις:

- κατά τη συνεργασία μεταξύ συμμαθητών,
- ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια,
- όταν μοιράζονται πράγματα – όπως το ίδιο θρανίο ή την ίδια αίθουσα,
- ανάμεσα σε φίλους.

Οι μαθητές καταγράφουν όλα τα προβλήματα ή τις συγκρούσεις που μπορούν να σκεφτούν σε μικρά κομμάτια χαρτιού και τα καρφώνουν στον πίνακα.

Αφού όλα τα χαρτάκια έχουν κολληθεί στον πίνακα, οι μαθητές κάθονται σε κύκλο μπροστά από τον πίνακα.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αναφέρει ότι υπάρχουν δύο διαφορετικά είδη προβλημάτων – τα ατομικά και τα κοινά. Δίνει παραδείγματα για κάθε είδος: για παράδειγμα, ο πολύς θόρυβος μέσα στην τάξη θα ήταν ένα κοινό πρόβλημα, αλλά η έλλειψη αρκετού χώρου στο θρανίο θα ήταν ένα ατομικό πρόβλημα. Ο/η εκπαιδευτικός εξετάζοντας ένα-ένα τα προβλήματα ωθεί τους μαθητές να τα κατατάξουν στη σωστή κατηγορία. Γι' αυτό το λόγο, ο/η εκπαιδευτικός έχει ετοιμάσει δύο φύλλα με μια σύντομη σημείωση “κοινά προβλήματα και συγκρούσεις” και “ατομικά προβλήματα και συγκρούσεις”. Τα καρφώνει στον πίνακα ώστε να δημιουργηθούν δύο στήλες.

Αφού οι μαθητές τελειώσουν με την κατηγοριοποίηση των προβλημάτων και των συγκρούσεων, ο/η εκπαιδευτικός ξεκινά μια συζήτηση για το ποια από αυτά μπορούν να επιλυθούν εύκολα.

Μάθημα 2: Αυτός είναι ο τρόπος μας! Τι λύσεις έχουμε για τα προβλήματα;

Μαθησιακοί στόχοι	Οι μαθητές σκέφτονται σχετικά με τους μηχανισμούς επίλυσης συγκρούσεων και προσπαθούν να κατανοήσουν διαφορετικές απόψεις, προσωπικότητες και συμπεριφορές.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές εκφράζουν τις απόψεις τους για τα προβλήματα και προτείνουν λύσεις.
Υλικά	Πίνακας σεμιναρίου, μολύβια.
Μέθοδοι	Ομαδική εργασία.

Περιγραφή του μαθήματος

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη λίστα με τα προβλήματα ή τις συγκρούσεις που αναφέρθηκαν στο μάθημα 1. Οι μαθητές κάθονται σε ομάδες των τεσσάρων. Επιλέγουν δύο από τα προβλήματα ή τις συγκρούσεις που έχουν αναφερθεί για να εργαστούν στην ομάδα.

Κάθε ομάδα δουλεύει πάνω σε δύο διαφορετικά προβλήματα ή συγκρούσεις.

Οι μαθητές συζητούν τις απόψεις τους για την επίλυση του προβλήματος ή της σύγκρουσης με τέτοιο τρόπο ώστε οι λύσεις να επηρεάζουν την ομάδα-στόχο ή άτομο-στόχο (εξαρτάται αν το πρόβλημα εμπίπτει στην κατηγορία του κοινού ή του ατομικού προβλήματος).

Οι μαθητές καταγράφουν τις ιδέες τους και φτιάχνουν μια αφίσα με τα δύο προβλήματα ή συγκρούσεις, και τους πιθανούς τρόπους επίλυσης. Υπογραμμίζουν τις λύσεις που προτιμούν ως ομάδα.

Μάθημα 3**Ένας κατάλογος ιδεών****Ποιες από τις λύσεις προτιμά η πλειονότητα;**

Μαθησιακοί στόχοι	Οι μαθητές μαθαίνουν πώς να αναπτύσσουν επιχειρήματα για μια συζήτηση. Συζητούν τα υπέρ και τα κατά και κατανοούν πώς λειτουργεί η πλειοψηφία.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές παρουσιάζουν τις προτάσεις τους για λύσεις και αποφασίζουν για έναν κατάλογο κοινών κανόνων για την τάξη.
Υλικά	Πίνακας σεμιναρίου, μολύβια.
Μέθοδοι	Συζήτηση σε ολομέλεια.

Περιγραφή του μαθήματος

Οι μαθητές παρουσιάζουν στην τάξη τις αφίσες που έφτιαξαν στο μάθημα 2. Επίσης υποδεικνύουν τις λύσεις που θεωρούν πιο κατάλληλες για τα συγκεκριμένα προβλήματα ή συγκρούσεις, και εξηγούν τους λόγους.

Μετά από κάθε παρουσίαση, οι μαθητές αναρτούν τις αφίσες τους στον τοίχο.

Σε μια τάξη 25 μαθητών, θα παρουσιάσουν τις προτάσεις τους περίπου έξι ομάδες και επομένως θα αντιμετωπιστούν 12 περιπτώσεις προβλημάτων ή συγκρούσεων. Μετά την παρουσίαση από όλες τις ομάδες, οι μαθητές θα πρέπει να ψηφίσουν για τις καλύτερες λύσεις.

Κάθε λύση βαθμολογείται με αριθμό από το ένα ως το πέντε (θεωρώντας ότι δεν υπάρχουν περισσότερες από πέντε λύσεις για κάθε πρόβλημα ή σύγκρουση). Η ψηφοφορία γίνεται με κάρτες που δίνονται στους μαθητές και είναι αριθμημένες από το ένα ως το πέντε. Για κάθε πρόβλημα ή σύγκρουση, οι μαθητές μπορούν να ψηφίσουν σηκώνοντας την κάρτα με τον αριθμό που έχουν επιλέξει. Ο/η εκπαιδευτικός υπολογίζει τους αριθμούς και καταγράφει τη λύση που «κερδίζει».

Μετά την αξιολόγηση των λύσεων για τα προβλήματα και τις συγκρούσεις, οι μαθητές θα πρέπει να από κοινού να αναστοχαστούν τα αποτελέσματα, αλλά και για το γεγονός ότι η λύση αποφασίστηκε από την πλειονότητα.

Μάθημα 4

Το συμβόλαιο των κανόνων μας

Πώς θεσπίζουμε κοινούς κανόνες;

Μαθησιακοί στόχοι	Οι μαθητές αντιλαμβάνονται και μαθαίνουν πώς να συμμορφώνονται με μια από κοινού διαμορφωμένη συμφωνία.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές καταγράφουν και υπογράφουν τους κοινούς κανόνες. Συζητούν τους μηχανισμούς ελέγχου και τις πιθανές συνέπειες.
Υλικά	Πίνακας σεμιναρίου, μολύβια.
Μέθοδοι	Συζήτηση σε ολομέλεια.

Περιγραφή του μαθήματος

Αφού οι μαθητές ψηφίσουν τις λύσεις των προβλημάτων ή συγκρούσεων στη λίστα, τους ανατίθεται να γράψουν κανόνες και να κάνουν ένα “συμβόλαιο” κανόνων που θα υπογραφεί από όλους.

Σε ολομέλεια, οι μαθητές αποφασίζουν πώς θέλουν να σχεδιαστεί αυτό το συμβόλαιο. Θα έχει τη μορφή αφίσας, θα γραφτεί σε χαρτί A4, ή θα είναι έγγραφο με σφραγίδα; Πρέπει να συμφωνήσουν τί προτιμούν, πιθανόν και πάλι με απόφαση της πλειονότητας.

Οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν τη μορφή που επιθυμούν εφόσον ικανοποιούνται τα ακόλουθα κριτήρια:

- Όλες οι λύσεις που συμφωνήθηκαν θα καταγραφούν υπό τη μορφή δηλώσεων.
- Όλοι οι μαθητές υπογράφουν το συμβόλαιο.
- Ο τόπος και η ημερομηνία υπογραφής θα αναγράφονται στο συμβόλαιο.

Μετά την υπογραφή του συμβολαίου, οι μαθητές πρέπει να συζητήσουν τι θα συμβεί αν κάποιος παραβεί τους κανόνες. Θα υπάρχουν κάποιες επιπτώσεις; Αν ναι, τι είδους; Πώς θα ελεγχθεί η τήρηση των κανόνων; Είναι ευθύνη όλων; Ή θα υπάρχουν συγκεκριμένα άτομα που θα είναι υπεύθυνα για αυτό; Θα είναι κάτι τέτοιο χρήσιμο ή όχι;

Σημείωση: οι συνέπειες παραβίασης των κανόνων προστίθενται στο συμβόλαιο (ως παράρτημα).